

Висновки. Посилення ролі інноваційного процесу в ефективність залучення інвестиційних ресурсів у сільське господарство можливе на основі активізації залучення до інвестування великих компаній з промислово розвинутих країн; транснаціональних корпорацій створення спільних підприємств з часткою іноземного капіталу, зокрема, створити певне пріоритетне середовище для кредитних організацій, які можуть активізувати інвестиційну політику щодо виробництва; доцільно передбачити заходи зі стимулювання банківських установ щодо участі у фінансуванні інноваційних проектів, що в кінцевому випадку призведе до створення такого економічного середовища, що забезпечить структурну перебудову аграрної сфери на інноваційній основі, підтримку і захист вітчизняних товаровиробників, сприятиме зростанню їх конкурентоспроможності.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме виведенню сільського господарства на інноваційний шлях розвитку. Подальші дослідження необхідно спрямовувати на формування науково обґрунтованої інноваційно-інвестиційної програми та формування дійового механізму її реалізації.

Список використаної літератури

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспектива розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – Вип. 4. – 601 с.
2. Інвестиційний клімат в Україні. – К.: Нора-друк, 2002. – 246 с.
3. Никифоров А. Національна інноваційна система: вибір України // Економіст. - 2005. - №12. - С.35-41.
4. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності. К.: Генеза, 1997. – 384с.
5. Єщенко ТІ. Національна економіка потребує інноваційного прискорення// Економіка України. — 2007. - №2. — С. 90-91.

УДК 336/71/7:338.43

ВІДПОВІДНІСТЬ СИСТЕМИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

*Ковалів В.М., к.е.н., в.о.доцента
Львівський національний аграрний університет*

In the article research of the system of the credit providing of industry of the agricultural crediting is conducted and the limits of interference with this process of the state and other structures which potentially extract a benefit from this process are certain .

В статье проведено исследование системы кредитного обеспечения отрасли сельскохозяйственного кредитования и определены пределы вмешательства в этот процесс государства и других структур, которые потенциально извлекают выгоду от данного процесса.

Вступ. Виробництво продукції у сільському господарстві тривалий та коштовний процес, який по суті своїй не здатен обійтися без кредитного капіталу. Хоча практична відсутність кредитування у 2009-2010 рр. доказує зворотне, а саме кредитування практично відсутнє, а виробничий процес триває практично у попередніх обсягах. Виробництво валової продукції у 2010 р. сільського господарства в усіх категоріях господарств зросло у порівнянні з відповідним періодом 2009 р. на 5,3 відсотка. Валова продукція сільськогосподарських підприємств збільшилася на 12,6 відсотка, господарств населення – зменшилася на 0,7 відсотка. [1]

Зважаючи на специфіку та обмеженість сільськогосподарського виробництва хоча б у фінансуванні власного виробництва його розвиток залежить від залученого капіталу. Українські науковці наголошують останніх двадцять років на зубожінні селянських господарств та на повному зносі основних фондів, які цими підприємствами повинні використовуватися як об'єкт застави. Держава робила декілька спроб щодо активізації кредитного ринку, але можемо відмітити, що вони були марними. Адже часткове відшкодування ставки за кредитами має характер споживання та не веде до здешевлення кредитів, а до зловживань на цьому ґрунті, фінансування на придбання техніки вітчизняного виробництва не набуло масового характеру.

За такої ситуації, коли серед кредиторів залишилися тільки комерційні банки (до кризи активними учасниками ринку були кредитні спілки, які давали позики на розвиток виробництва хоча і під вищі відсотки) потрібно провести ряд заходів щодо реформування кредитної інфраструктури та впорядкування порядку визначення об'єктів заставного майна. Основним реформатором повинна бути держава, а саме за допомогою власних законодавчих актів та указів створити сприятливий клімат для подальшого реформування кредитної інфраструктури та створення нових її елементів.

Постановка задачі. Завданнями які ставляться для вирішенні у публікації є характеристика кредитного забезпечення аграрної галузі сьогодення, визначення його потенціалу та методів вдосконалення.

Результати. Сільське господарство України має одне з кращих в світі забезпечення відновлюваними природними та кліматичними ресурсами, а саме Україна має один з самих високих в світі відсоток родючих сільськогосподарських земель, сприятливі кліматичні умови для сільськогосподарської діяльності, а також можливість досягати кращих в світі показників собівартості та якості сільськогосподарської продукції.

Загальносвітові тенденції показують на можливості виходу національної сільськогосподарської галузі на зовнішні ринки, а саме Україна має сприятливі можливості для розвитку стосунків з зовнішнім аграрним ринком, адже світ знає Україну як державу з великим аграрним потенціалом; Україна знаходиться в безпосередній близькості до високорозвинених країн Європейського Союзу та до вузла світових торговельних шляхів (Середземного моря), має вихід до Чорного моря з діючими портами; інтегрується і буде поглиблювати інтеграцію в світову економіку (країна вступила в 2008 році до Світової Організації Торгівлі, з 2011 року вступають в силу правила вільної торгівлі - з'являється можливість продавати свою продукцію в Європу (при умові якщо вона якісна); Україна має потенціал різкого нарощування експорту. [3]

Для досягнення поставлених цілей на місцях потрібно підійти системно до реформування окремих складових агропромислового комплексу, системи його забезпечення та управління через ефективну систему державного управління народним господарством та його галузями; вирішення проблем економіки і галузей народного господарства; зменшення впливу техногенного навантаження на оточуюче природне середовище тощо.

Проблеми сільськогосподарських підприємств, пов'язані з браком власних оборотних коштів, і часті відмови кредиторів у наданні позик через відсутність застави можна подолати за допомогою іпотечного кредитування. Укрупнення виробництва не оминає і сільське господарство, тому даний вид кредитування можна використати як інструмент збільшення розмірів сільськогосподарських підприємств, оскільки, як свідчить досвід Польщі, для вступу України до Євросоюзу це питання доведеться вирішувати першим, особливо для підприємств АПК.

Дослідження проведено на базі підприємств та кредитних інституцій Львівської області, так як аграрні підприємства західних областей найбільш подрібнені і в результаті не мають можливості залучати кредитні кошти в потрібних обсягах. Основною вимогою Євросоюзу до його майбутнього члена є створення та забезпечення діяльності великих та матеріально забезпечених підприємств які мають змогу конкурувати на зовнішніх ринках. До цього також спонукає вступ України до СОТ.

Виконання вище намічених завдань неможливе без державного фінансування або пільгового тотального кредитування аграрного сектору з метою купівлі новітніх засобів виробництва, побудови основних виробничих засобів, використання високоякісного оборотного капіталу та залучення висококласних спеціалістів. Всі сформовані у даному процесі засоби стануть в подальшому об'єктом застави, а також методом стимулювання сільськогосподарського виробництва у розрізі підвищення показників виробництва та доходності галузі.

Частково вирішити дану проблему може кредитна кооперація у формі створення та пропагування діяльності кредитних спілок на місцях. Створення нових форм банківського та парабанківського кредитування допоможе вирішувати дані проблеми в межах підприємств, але без прямої участі у цих процесах держави важко сподіватися на успіх. Останнім часом було декілька спроб організувати кооперативний банк, зокрема відбувся проект ТАСІС, одним із завдань якого було створення всеукраїнського кооперативного банку з частковим фінансуванням. За результатами діяльності проекту створена Об'єднана кредитна спілка, але для формування кооперативного банку немає достатнього навіть правового забезпечення.

На початку 2010 року Ю.Тимошенко висловила за створення на базі державного банку спеціалізованого сільськогосподарського банку, основною функцією якого було б забезпечення аграріїв довгостроковими позиками. «Потрібно, щоб кредити для аграріїв стали довгостроковими – на 5-7 років під 5% річних у національній валюті та без застави», при цьому вона додала, що замість застави буде застосовуватися державне страхування кредитів.[4] На нашу думку, якщо не дотримуватися виконання принципів кредитування аграрні підприємства втратять стимул до проведення власної діяльності, адже одним з лозунгів кредитування є солідарне внесення плати за товар, а саме частково власні та кредитні кошти.

На нашу думку дієвим методом забезпечення кредиту може стати можливість реалізації земель сільськогосподарського призначення, коли земля стане товаром. Виникає багато запитань і протиріч з цього приводу: можливість спекуляції на ринку, несправедлива оцінка землі, визначення суб'єктів ринку, таких як покупці, тобто хто ними може бути. На нашу думку, ринок землі є безальтернативним у недалекому майбутньому.

Пропонуємо негайно реалізовувати землі сільськогосподарського призначення під капітальне будівництво тваринницьких комплексів, переробних цехів, центрів селекційного відбору тощо, які потрібно вводити негайно, а деколи перепоною є банальна відсутність землі.

Основним гравцем на даному ринку повинен стати Державний аграрний банк з його підрозділами. У разі застави землі обов'язково з'являться підприємства-позичальники, що не зможуть взагалі або вчасно погасити свої зобов'язання, а отже, земля опиниться в розпорядженні банку і тимчасово використовуватись не буде, що може призвести до виведення її із сівозміни. Основним завданням банку тоді повинен стати негайний пошук покупця або підприємства, яке хотіло б нею розпоряджатись. Таким чином, земля може здаватись в оренду або в земельний лізинг, тобто в таку форму кредиту, де земля є тілом кредиту, яке віддається в оренду, з наступним її викупом.

Земельне кредитування може створити нові можливості для фінансово сильних підприємств, які прагнутимуть до укрупнення виробництва і виконання вимог євроінтеграції. На даний час підприємства можуть розширюватись лише на умовах оренди. На першому етапі впровадження ринку землі основним гарантом і фінансовим помічником для підприємств АПК повинна стати держава, зокрема через створення Фонду підтримки сільськогосподарських підприємств. Однією з функцій цього фонду повинно стати проведення земельно-іпотечного кредитування, тобто кредитування землею. У вигляді кредитних ресурсів виступає земля, а повернення тіла кредиту з відсотками проводиться у грошовій формі.

Основним стимулом для створення сільськогосподарської кооперації, Державного аграрного банку, Фонду підтримки сільськогосподарських підприємств та інших організацій,

що причетні до відродження сільськогосподарського кредиту повинно бути бажання входу національної економіки із її аграрною структурою до СОТ, Європейського союзу та виходу на зовнішні ринки.

Основну роль у даному процесі відводимо державі, яка полягає у забезпеченні нею сприятливих економічних умов, правовому забезпеченні, сприянні створенню та розвитку ринкових інституцій і безпосередній участі в деяких з них. Методи державної інтервенції у кредитну систему АПК включають кредитні та відсоткові субсидії, кредитні лінії, кредитні гарантійні схеми, підтримку кооперативних банків, технічну підтримку кредитних інститутів тощо. Інфраструктурне забезпечення реалізації цих методів здійснюється шляхом створення та функціонування державних фондів (пільгових кредитів та кредитних гарантій, лізингових, початкового капіталу, револьверних тощо), державних спеціалізованих банків, агенцій, центрів тощо.

Головне завдання зазначених інструментів державного втручання полягає не у безпосередньому фінансуванні підприємств АПК, а у стимулюванні розвитку кредитних відносин та залученні до кредитного процесу комерційних учасників кредитної системи – банківських установ, страхових компаній, інформаційно-консультаційних фірм тощо та кредитування у більших обсягах та на більш вигідних умовах підприємств, які застосовують у своїй діяльності нові та енергоощадливі технології.

Розвиток сільськогосподарського виробництва можливий за умови кардинальної зміни державної політики, а саме із політики фінансування на політику стимулювання та мотивації. Такий напрям розвитку галузі агрокредитування вказує на стимулювання купівлі не просто знаряддя праці, а сучасного високотехнологічного енергоощадного знаряддя, яке реально не тільки механізуватиме процес, а внесе новітнє слово науки та техніки у сільськогосподарське середовище.

У галузі рослинництва такими напрямками могли б стати [2]:

- Компенсація 30% вартості придбання посівних комплексів та обприскувачів (тих видів техніки, які визначають профіль технології); 30% компенсація вартості дозволить сільгоспвиробникам використовувати «Агрофінлізинг» (зробити перший внесок, щоб отримати кредит під заставу придбаної техніки). Здешевлення тільки тієї посівної техніки, яка якісно працює в технології No-Till.

- Кредитування через «Агрофінлізинг» господарств на цілі придбання посівних комплексів, обприскувачів, тракторів та комбайнів.

- Здешевлення ставки кредитів, що вже видані і сплачуються на даний момент. Здешевлення ставки по кредитах (15%) на придбання техніки (посівні комплекси і обприскувачі) сільгоспідприємствам при переході на новітні ресурсозберігаючі технології.

- Страхування ризиків за схемою тристоронньої угоди між страховою компанією, сільгоспідприємством та державою Україна.

Продовжуючи тему здешевлення кредитів, відмітимо, що у 2010 р. на надання державної підтримки підприємствам агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів виділено 621616 тис. грн. у тому числі 80000 тис. грн. - для здешевлення кредитів, залучених для реалізації інноваційних проектів, що пройшли державну реєстрацію в установленому законодавством порядку. Цих сум звичайно недостатньо для здійснення державної підтримки в агропромисловий комплекс, хоча при низькому рівні залучених кредитів сільськогосподарськими підприємствами сума компенсаційних виплат до залучених кредитів склала 43%, а отже ці кошти залишилися в надлишку та будуть повернуті до державного бюджету.

Підприємствами агропромислового комплексу у 2010 році (на 15.04.10р.) залучено кредитів на суму 1447,3 млн. грн., що на 20,2 % більше від залучених у відповідному періоді попереднього року. Із загального обсягу отримано короткострокових кредитів 1181 млн. грн. (26,7 % до потреби на проведення весняно-польових робіт), середньострокових – 145,2 млн. грн., довгострокових – 121,1 млн. гривень. Кредити залучили 636 підприємств, що показує на розміри кризових явищ в галузі. [1] Як видно з наведеного цифрового матеріалу основним джерелом

фінансування та наповнення аграрного банку та фонду підтримки сільськогосподарських підприємств може стати сума компенсацій і в результаті вона набуде характеру відновлювання, а не споживання. Адже ці суми можна видавати у вигляді кредитів які будуть повертатися навіть під мінімальні відсотки, а не йти на споживання та забезпечення ліквідності комерційних банків.

Негативним для сільськогосподарських підприємств є позитивна тенденція для всієї фінансової сфери, а саме зниження облікової ставки НБУ, що призведе до зменшення суми компенсаційних виплат. При обліковій ставці у 12% і коефіцієнті 1,5 підприємства могли розраховувати на компенсацію кредитної ставки у розмірі 18%, а з новим її виміром тільки 11,6%.

Висновки. Розвиток сільськогосподарського кредитування повинен бути комплексним явищем, яке розвивається у різноманітних напрямках, а саме банківським кредитуванням з втручанням держави, сільськогосподарською кредитною кооперацією та за допомогою створення державної установи метою діяльності якої є фінансування та надання кредитів у аграрну сферу, а також регулювання ринку землі.

Державне втручання в ринкову економіку необхідно в тих сферах, у яких механізм ринку не в змозі усунути різні наслідки зовнішніх ефектів або несправедливостей самої ринкової системи. Цих сфер з розвитком економіки стає усе більше і з тим змінюються форми втручання економічні процеси. На нинішньому рівні розвитку ринкового способу виробництва форми втручання держави придбали настільки складний характер, що розглянути всі наслідки економічної діяльності держави неможливо. Проте існує ряд сфер, втручання держави в які, життєво необхідно. Це: перерозподіл доходів і ресурсів, регулювання зайнятості, антиінфляційна й антимонопольна політика, виправлення наслідків зовнішніх ефектів і багато чого іншого.

Список використаної літератури

1. Бюлетень Національного банку України. Режим доступу: www.bank.gov.ua
2. Концепція комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України. – 2010. – 197с. Режим доступу: www.minagro.kiev.ua
3. Офіційна інтернет-сторінка Міністерства аграрної політики України. Режим доступу: www.minagro.kiev.ua
4. Тимошенко виступає за створення аграрного банку. Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/31625>.

УДК 631.1:338.433

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

Л. С. Кравчук., к.е.н., доц.

Миколаївський державний аграрний університет

The mechanism of settlement relations, including accounts receivable management of agricultural enterprises. The methods and appropriate measures for effective management of settlements with buyers and customers.

Исследован механизм расчетных отношений, в том числе управление дебиторской задолженностью сельскохозяйственных предприятий. Предложены методы и соответствующие меры по эффективному управлению расчетами с покупателями и заказчиками.

Вступ. Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств у прийнятті управлінських рішень по забезпеченню ефективності розрахунків з покупцями та замовниками. Тому аналізу розрахунків з покупцями та замовниками приділяється багато уваги. Від оперативності й правильності поданої інформації про стан розрахунків та наявності дебіторської заборгованості залежить своєчасність вжиття заходів щодо її погашення і відображення у фінансовій звітності підприємства за звітний період.